Jess G. Berthelsens 1. maj-tale

Taler
Jess G. Berthelsen
Forbundsformand for SIK

Dato
1. maj 2018

Sted
Nuuk, Grønland

Omstændigheder
Sulinermik Inuutissarsiuteqartut Kattuffiat, *SIK*, Grønlands største lønmodtagerorganisation, dannet i 1956 under navnet *Grønlands Arbejder Sammenslutning* (GAS).

Læs om SIK på lex.dk

Sulisartut ataqqinartut,
nunarsuarmi sulisartut ulluanni ullorsiornissinni tamassi pilluangaaritsi.

Pinngitsoorusunngilagulli Inatsisartunut qineqqusaarsimasut aammalu qinigaasut periarfissaq manna iluatsillugu pilluaqqussallugit. Ilissimi sassarsimavusi nunarput inuilu sullikkusullugit, sumilluunniit partiimit aallaaveqaraluarussi.

Ukiormanna sulisartut ulluanni sammerusuppara ukiuni kingullerni annertujartuinnartumik nunanit allanit sulisussanik tikisitsisariaqartarneq.

Kingullertigut allaat siusinnerusukkut tikisitanit suliffigineqartarsimanngitsuni, tassa aalisakkerivinni, nunarsuup illuatungaaninngaanniit tikisitsisoqartalerpoq. Tassa kineserinik. Illoqarfinni pineqartuni aammalu nunaqarfinni illoqarfinnilu taakkununnga qanittuni ilaatigut suliffissaaleqisoqaraluarpoq.

Tassami assersuutigalugu Maniitsumi eqqaanilu taamaasinerani suliffissaaleqisutut 200-t nalunaarsorneqarsimapput taamaasilluni aperisariaqalerluni: Qanoq ililluni akilersinnaava nunarsuup illuatungaaninngaanniit tikisitsinissaq, uffa illoqarfimmi qanigisaanilu aningaasat ikinniararsuit atorlugit sulisussanik pissarsisoqarsinnaagaluartoq?

Ukiut qulit kingumut qiviarutta aalisakkeriviit ammasarneri aalaakkaasimanngillat, tassa uneqattaartuartarsimapput. Sulisut angerlartinneqaannartarneri assut akulikissimapput, tamannalu soorunami

sulisartunut assut kipiluttunartarsimavoq. Kisianni qujanartumik ukiuni kingullerni fabrikkit ingerlanneqarnerat eqqarsaatigalugu assut pitsanngoriaallassimavoq allaat ingerlaneri imak aalaakkaatigilersimapput, massakkut sulisussanik amigaateqartarlutik.

Taamaariarmat sulisartut assut upissunneqartarput, sulisussaaleqisarnermut pisuutinneqarlutik. Takorluulaariarsiulli aamma sulisartunut qanoq kipiluttunartigisimassasoq suliartulaaginnarlutik angerlartinneqaannartaramik, suliassaqannginnaminngooq.

Taamaattumik aalisakkeriviit suliffigissallugit kajumerineqartarsimanngillat. Qularutiginngilarali sulisartut takusinnaalerunikku aalisakkeriviit uneqattaaratik ingerlaannartut, taava aamma suliffigissallugit ornigineruliss avaat.

Taamatulliuna inuiaqatigiittut killinnerput sumik aallaaveqartoq?

Sumiiffiit ilaanni sulisussanik amigaateqarput, sumiiffiillu ilaanni suliffissaaleqinerujussuaqarpoq. Allaammi nunaqarfiit ilaanni suliffissaaleqinerup 40 % pallittarpai. Taannaannaangilarli: Sumiiffiit ilaanni inissiarpassuit matuinnarneqarsimapput, uffa ilaatigut maani Nuummi ilaasortavut ukiuni 15-ini utaqqisariaqartartut initaarniarlutik. Takorloorsiuk qanoq inummut kipiluttunartigisinnaasoq taamak sivisutigisumik initaarnissamut utaqqisariaqarluni, kipiluttunnaannaranili inummut qanoq sequtseritigisinnaatigisoq inissaqartitaanani – allaammi ilaqutariit avissaartinneqarnerannik kinguneqarsinnaasarluni.

Aap, inuiattut aaqqissuussaanerput pimoorullugu qiviartariaqalerparput. Tassami sumiiffiit ilaanni suliffissaaleqinerujussuaq aammalu sumiiffiit ilaanni inissaaleqinerujussuaq inuiattut aaqqissuussaanitsinnik ilaatigut pissuteqarpoq. Tamannalu nuanniikkaluarpalluunniit pinngitsoornagu maannakkut eqqartortariaqalerparput.

___

Mannakkut kommunerujussuanngortut tamarmik siunniuppaat sumiiffinni inerisaaniarlutik. Aamma tamanna pissusissamisoorpoq, tamannalu imminermini tupinnanngilaq. Siunniuppaat suliffeqarfinnik

pilersitsinermikkut kommuniminni innuttaasut amerlissasut, taamaasillutimmi aamma akileraarsinnaasut amerlissammata.

Taamaattoq ataatsimik maani nunatsinni ajornartorsiuteqarpugut, tassalu amerliartorata ikiliartoratta.
Piviusoq unaavoq Nuummut nuttarneq suli annertusiartortoq. Ukiuni kingullerni qulini Nuummut nuuttartut agguaqatigiissillugit ukiumut 250-it missaaniipput, tassani ilaareerlutik toqukkut qimaguttut aammalu inunngortut. Nuummullu nuttarneq taamatut ingerlaannassappat 2030-mi maani tassani innuttaasut 21.000-inngorsimassapput imaappoq 3.000-inik amerleriarsimassaagut, maannakkummi 18.000-it angoreeratsigit.

Taava apeqqutaalersoq unaavoq: inuit sumut nuussagamik? Ukiup 2030-p tungaanut inuit nuuttussat 3.000-it suminngaaniissappat – Ilulissaniit ? Aasianniit ? Sisimiuniit ? Imaluunniit Qaqortumiit ? Allatut oqaatigalugu: Kommunit innuttaasa amerlissutissaat suminngaanniit aaniarpavut ? Tassalu taannarpiaq aamma sulisoqarniarnermut tunngatillugu annertuumik attuivoq.

Sanaartorneq annertooq Nuummi ukiuni tulliuttuni ingerlanneqartussaavoq. Tassalumi ilisimasakka naapertorlugit maannakkut sinerissami sanasutut ilinniarsimasut pingasuinnaat suliffissaaleqillutik – piumagunillu imaasiinnarlutik Nuummi suliffissarsisinnaagaluarlutik. Taavami Ilulissani sanaartorneq aallarnisarneqassappat taava kikkut sulissappat, naak sanasussavut?

Tassa nunami maani arlaatigut ataqatigiissaarisoqartariaqarpoq. Apeqqutaalerporlu nunarput tamaat qinikkavut politikerit suniarnersut. Qinerseqqammerpugut, aammalu qineqqusaarnermi sumi tamani tusaavavut ilungersuuteqarusuttut sumi tamani inerisaaniarlutik. Tamannalumi aamma imminermini ikkarnaateqanngilaq.

Kisiannili taanna uteqqissavara, aamma uteqattaartuassavara: Politikerit nuna tamakkerlugu qinikkavut sapiissuseqartariaqarput nunarput ukiut 30-it qangiuppata qanoq isikkoqartinniarnerlugu aalajangersaassallutik. Ullumikkutummi taamatut ingerlaannarniarutta pisullu isiginngitsuusaaginnarlugit, taava ernummatigaara sumiiffiit ilaanni sulisussanik annertujartuinnartumik amigaateqalissasugut, sumiiffiillu ilaanni annertunerujartuinnartumik inissaaleqineq atuutilissasoq, naak sumiiffiit

ilaanni inissiarpassuit matoraannalersimasut inussaqaratik.

Immaqa piffissanngorpoq oqassalluni sumiiffinni tamani assigiimmik ineriartortitsiniarneq ajornakusuulersimasoq. Peqqinnissaqarfiimmi qiviaannarutsigu sumiiffiit ilaanni nakorsanik, peqqissaasunik il.il. pissarsiniarneq ajornakusuulersimavoq. Kisianni aana qularnanngitsoq: Maannakkut nunarput ataatsimut tamaat isigalugu qinikkavut aaliangersaanianngippata immaqa illoqarfiit pingasut kisimik aajugaassapput – sinnerilu ajorsarlutik !

___

Qinikkatta ilaat sulisut ilaannut aalajangersimasunik ilinniagalinnut aningaasarsiaannik qaffaaniarlutik neriorsueqattaartaarput – aammalumi qineqqusaarnermi tamanna nipi tusaavarput. Allaallummi Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoq siorna tusaavarput neriorsuisoq perorsaasut annerusumik aningaasarsialerniarlugit.

Ok, ajunngilaq, takorloortigu tamanna piviusunngortinneqartoq, kikkullu tamarmik perorsaasunngornialersut. Taavami kikkut sanasuussappat, kikkut ruujorilerissappat, kikkut qalipaasuussappat, kikkut utoqqaat angerlarsimaffiini sulissappat ?

Illuatungaatigut ilisimallugulu nalunngilarput aalisakkerivinni sulisussanik sumiiffiit ilaanni amigaateqaleriartuinnartugut. Ullumannalu tikillugu politikerimik ataasiinnarmilluunniit oqariartortumik tusaanngilanga fabrikkini sulisut aningaasarsiaat qaffanneqartariaqartut tassani sulisussanik amigaateqaratta – uffalu taakkuusut maani nunami napatitsisut, aalisakkerivinnimi sulisoqanngippat perorsaasut allallu aningaasarsiassaqanngillat. Takuneqarsinnaavortaaq aalisartut aningaasarsiaat annertoorujussuarmik qaffasimasut, SIK-lu isumaqarpoq pissusissamisuussasoq iluanaarutit ilaannik aamma sulisartut illuartitsivigissallugit.

Taamaammat nassuerutiginiartigu qanorluunniit ilioraluarutta inuiannguit taakkuinnaalluta, sulisinnaasullu eqqarsaatigalugit kisitsisit qanorluunniit mumeqattaartigigaluarutsigit taakkuinnaasut.

Taamaattumik piffissanngorsorinarpoq oqaluuserissallugu nunatsinni

ilinniartitaaneq qanoq aaqqissuunneqassanersoq.

Soorunami ajunngilluinnarpoq nunani tamalaani standardit aallaavigalugit ilinniarfinni sumi tamani ilinniartitsiniarneq, nunarsuarmigooq sumi tamani sulisinnaallutillu unammisinnaaniassammata.
Kisianni ila maani ilinniartitavut sumut tamanut tamaanga suliartortinniarlugit ilinniartitsinianngilagut. Maaniuna sulisussatut ilinniartinniarivut.
Taamaattumik aamma assersuutigalugu inissianik sanartortitseriaaserput aaqqissuuttariaqalinnginnerparput maani pisinnasavut naaperlugit. Tassani aamma eqqarsaatigaara illunik titartaasartut maani nunatsinni nunaqavissut pissutsinillu ilisimaarinnilluartut peqatigalugit aaqqissussisinnaaneq.

Imatulli paasineqassanngilaq pitsaassuseq appariartinneqassasoq. Aamma imatut paasineqassanngilaq meeqqat atuarfianni ilinniartitseriaaseq aappartinneqassasoq. Minnerunngitsumillu imatut paasineqassanngilaq oqaatsinik allanik ilinniarnissaq millisaaffigineqassasoq. Kisianni una pivara nunatsinni amerlassutitsinnut naleqquttumik aaqqissuussinissaq.

———

Kiisalu tikinngitsoorusunngilara soraarnerussutisiaqalernissamut aaqqissuussineq kingulleq. Tassami ilaatigut pinngitsoorani soraarnerussutisiassanut katersisuussaatitaanermik aaqqiisoqarpoq, tamannalu imminermini ajunngilluinnarpoq.

Taamaattoq isumaqarpunga maani soraarnerussutisiassanik suliaqareersunik qaninnerusumik suleqateqarluni aaqqissuunneqarsimasinnaagaluartoq. Ilaatigut pivara Grønlandsbankenip pilersitaa ”Qimatut” atorlugu maannakkut aaqqissuussisoqarnera. Soorunami tamanna aningaaseriviup iluatigissaqaa aningaasarsiutigissagamiuk. Sinneqartoorutimmi inunnut ataasiakkaannut piginnittunut tunniunneqartussaapput, taakkualu iluanaarutigisussaavaat.

Kisianni uagut soraarnerussutisiassanik aningaasaateqarfitta SISA-p aaqqissuussinera imaappoq iluanaarutit ilaasortanut tamanut agguaanneqartussaallutik. Taamatullu iliortoqartarpoq.

Taannaannaanngilaq. Soraarnerussutisiassanik aningaasaateqarfik alla, ”PFA Soraarneq”, matunialermat inatsisitigut periarfissiisoqarpoq kalaallit maani

najugaqartut katersaat uagut tamatta akileraarutitigut akileeqataaffiginikuusavut Danmarkimut nuunneqarsinnaasut, taamatullu iliortoqarpoq. Danmarkimullu nuussisoqarneratigut aningaasat isertinneqartut mittarfiliortitsinermut atorneqartussatut siunniunneqarput, tassanilu ilaatigut naatsorsuutigineqarsimavoq 250 mio. kr.-iniit 400 mio. kr-it pallillugit landskarsimut nakkartinneqassasut.

Arraa! Ukiuni makkunani alla nipiginngilarput namminiilivinnissaq. Illuatungaatigullu aningaasarpassuit maanngaanniit anninneqarnissaat akueraarput. Taava qaqugu namminiilivissagatta ?

Pissusissamisoorpoq maani kattuffiit "PFA Soraarneq"-mut ilaasortaasimasut aperissallugit aningaasarpassuit nunatsinniit anninneqarnissaat qanoq ililutik akuersaarsinnaagaat, maani nunatsinniiginnartinneqarnerisigut piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu nunatsinnut iluaqutaanerussinnanerugaluartut. Naatsumik oqaatigalugu qarlinnut quineruvoq sivikitsumik kissassimaartitseriarluni sukkasuumik nillertittussaq – tassami ukiunut 30-inut isigaluni aningaasarpassuit landkarsip annaasussaammagit.

Soorunami Namminersorlutik Oqartussat "PFA Soraarneq"-mi siulersuisunut ilaasortaatitaat Danmarkimut nuussinissamut unissaasimanavianngilluaasarpoq, tassami Mittarfeqarfinnut atugassat isertikkusussaqigamikkit.

———

Naggataatigut ataqqinartut sulisartoqatikka ukiuni kingullerni upissunneqartaqaasi. Oqaatsit suugaluarnerput ilissinnut tusartinneqartarput maani oqaatigissallugit pissusissamisuunngilluinnartut.

Kisianni ataqqinartut sulisartoqatikka – maani nunami napatitsisuuvusi. Uppilersinneqassanngilasi sapertusi. Ilisimassavarsi nunami maani imaannaanngeqisumi pikkoreqalusi suliffisi aqqutigalugit napatitsisuugassi. Issittumi nuna manna ilaatigut naakkittaassinnaaqisoq sulisartunit silappaarissunit napatinneqarsinnaavoq.

Sulisartut ulluanni pilluaqqingaaritsi ullorsiorluarisilu.

Kilde
Manuskript tilsendt af taler

Kildetype
Digitalt manuskript

Tags
1. maj-tale, Fagbevægelsen, Kalaallisut Oqalugiaatit

URI
https://www.dansketaler.dk/tale/jess-g-berthelsens-1-maj-tale-2018